

ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

Розкрито питання дефініції «гастрономічний туризм». Визначені переваги гастрономічного туризму. Туристичні потоки інтенсивно зростають у тих регіонах, де на основі самобутніх традицій формуються такі спеціалізовані туристичні продукти, як фестивалі та народні свята. Саме гастрономічні фестивалі й свята можуть стати чинником підтримки інтересу до гастрономічного туризму. Досліджено питання туристично-гастрономічної діяльності в Україні, а саме, аналіз динаміки та регіональних особливостей організації гастрономічних фестивалів та свят. Регіони України згруповано за чисельністю гастрономічних фестивалів. Найбільш динамічно розвиненими регіонами проведення гастрономічних фестивалів є Закарпатська, Львівська, Одеська, Полтавська області та м. Київ. Відсутні дані фестивалі й свята лише в Донецькій, Луганській та Черкаській областях. Виділені проблеми українського гастрономічного туристичного ринку послуг. Розвиток гастрономічного туризму в Україні гальмується через низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури та катастрофічний стан шляхів сполучення, невідповідність засобів розміщення світовим стандартам, незадовільний стан пам'яток історично-архітектурної спадщини, що не підлягають використанню для туристичних потреб, низький професійний рівень підготовки фахівців у цій галузі та невідповідність освітньої підготовки в туризмі, недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму, низька й неефективна інформаційно-рекламна продукція вітчизняних туроператорів.

Ключові слова: гастрономічний туризм, кулінарний туризм, туристично-гастрономічна діяльність, гастрономічні свята та фестивалі, гастрономічний тур

Вступ. У сучасному світі туризм – це багатогранне явище, що є тісно пов'язаним із економікою, історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом та іншими науками. Туристичну галузь закономірно вважають однією з найбільш швидкозростаючих галузей світової економіки XXI ст. Для багатьох країн індустрія туризму є найважливішою статтею доходу і, як наслідок, одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки. Численні туристичні підприємства пропонують клієнтам тури, диференціюючи їх за уподобанням, матеріальними можливостями, порою року, містом відвідування. Створення нового туристичного продукту пов'язується з освоєнням нових сегментів туристичного ринку, нових туристично-рекреаційних територій, залученням до туристичного ринку нових видів ресурсів. Перспективним у цьому плані є розвиток специфічних видів туризму, зокрема, гастрономічного. Адже тенденції сучасного туристичного ринку демонструють зростання інтересу серед споживачів саме до таких видів подорожей.

Постановка проблеми. Головне на сьогоднішній день завдання у вивченні гастрономічного туризму – перехід від загальних до приватних питань, до регіонального вивчення гастротуризму, його розвитку в конкретній територіальній громаді, районі, області.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями теоретичних і практичних аспектів розвитку гастрономічного туризму, визначенням змісту, аналізом деяких об'єктів, включених до складу «гастрономічних турів» займалися такі зарубіжні вчені, як: К. Холл, Д. Гілмор, Б. Пін, Р. Митчелл, Д. Хендерсон, Ю. Лін, Т. Пірсон, Л. Кей. У вітчизняній науці вивченням взаємодії туристського сектора і гастрономії займаються О.Г. Агеєнко, В.Г. Антоненко, О.В. Бабкін, Д.І. Басюк, Т.І. Божук, Г.Г. Вишневська, В.Гордін, Д.Гусенова, А. Карабаєва, А.Д. Каурова, К.Ю. Коваленко, І.О. Комарницький, Т.С. Кукліна, А. Лук'янченко, В.В. Матвеев, А.М. Расулова, С.Є. Саламатіна, О. А. Стельмах, Л. А. Прокопчук, Ю. Трабская, Е. Чернова. Вказані автори фокусуються на вивченні форм і проявів гастрономічного туризму, як засобу підвищення привабливості дестинації, а також на вивченні способів формування і просування гастрономічних брендів дестинації.

Мета роботи. Розкрити особливості розвитку гастрономічного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. В українській туризмології

немає єдиного термінологічного визначення цього виду туризму. Зустрічаються терміни «кулінарний туризм», «винно-гастрономічний туризм», «гурман-тури», «гастрономічний туризм». На нашу думку, найбільш вичерпним є поняття «гастрономічний туризм», який є похідним від терміну «гастрономія» (з грецької γαστήρ – шлунок) – наука, що вивчає зв'язок між харчуванням та культурою й відноситься до галузі соціальних дисциплін. Тоді як кулінарія (з латинського *culīna* – кухня) – галузь прикладної діяльності, пов'язаної з приготуванням їжі, що включає комплекс технологій, обладнання та рецептів і є частиною гастрономії.

Визначення дефініції «гастрономічний туризм» наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення дефініції «гастрономічний туризм»

Визначення	Автор
Гастрономічний туризм, який є похідним від терміна гастроном (з гр. γαστήρ – кишечник), – наука, яка вивчає зв'язок між харчуванням і культурою і відноситься до галузі соціальних дисциплін.	Басюк Д.І. [3]
Гастрономічний туризм – різновид туризму, взаємопов'язаний з пересуванням по різним кранам, з метою ознайомлення з національними блюдами, продуктами, напоями.	Кукліна Т.С. [9]
Гастрономічний туризм – вид туризму, пов'язаний з ознайомленням з виробництвом, технологією приготування і дегустацією національних блюд і напоїв, а також з кулінарними традиціями народів світу.	Вишневська Г.Г. [4]
Гастрономічний туризм – новий напрямок розвитку світового туризму, який може бути одним із можливих напрямків збереження і розвитку економіки традиційного господарства, культурної спадщини і фактором стійкого розвитку територій.	Железова О.Р. [5]
Гастрономічний туризм є одним із перспективних напрямків етнокультурного відродження народів світу, що визначає його сутність і суспільнозначущу роль у світовому розвитку туризму й суспільства в цілому	Нестерчук І.К. [10]
Гастрономічний туризм – це подорожі з метою отримання аутентичного досвіду, заснованого на культурі споживання їжі або напоїв; відкритті унікальних місць та їхньої культури через національну кухню	Всесвітня асоціація гастрономічного туризму [11]

Тобто *гастрономічний туризм* – це вид туризму, пов'язаний

з ознайомленням із виробництвом, технологією приготування та дегустацією національних страв і напоїв, а також кулінарними традиціями народів світу [2].

Гастрономічний туризм також можна вважати допоміжним інструментом у пізнанні культурної спадщини країн та регіонів світу, оскільки страви національної кухні є одним із елементів, що відображають спосіб життя, світогляд, традиції етносів.

За даними Всесвітньої асоціації гастрономічного туризму, турист у середньому витрачає на подорож 1200 дол. США, з яких 425 або 36 % припадає на гастрономію. Туристи, які спеціально обрали кулінарний тур або ті, для кого дегустація страв є основним чинником подорожі, витрачають близько 50 % від загальних витрат під час поїздки або близько 600 дол. США.

Об'єктами гастрономічного туризму є:

- країни, кухня яких є найбільш популярною;
- «ресторанні міста»;
- підприємства, відомі своєю кулінарною продукцією;
- регіони, відомі продуктами, що виробляються в цій місцевості;
- заклади ресторанного господарства;
- кулінарні заходи;
- установи, що надають освітні послуги з кулінарії та гастрономії;
- професійні виставки, конференції, салони;
- рекреаційні зони, відомі продуктами, що пропонуються в цій місцевості.

Існують класифікації гастрономічних та кулінарних турів за кількома ключовими критеріями, такими як специфіка місцевості, мета поїздки або бажання спробувати певний напій чи страви. Всі ці особливості повинні враховуватися при складанні гастрономічного туру, щоб він найкращим чином відповідав очікуванням цільової аудиторії.

Гастрономічний туризм має ряд переваг, які суттєво вирізняють його серед інших видів:

1) тією чи іншою мірою він є складовим елементом усіх турів. Але, на відміну від інших видів туризму, ознайомлення з національною кухнею стає головним мотивом, метою та елементом гастрономічної подорожі;

2) сприяє просуванню місцевих господарств і виробників

продовольчих товарів, підприємства туристичної інфраструктури (готелів, закладів харчування тощо);

3) не носить характер сезонного відпочинку, для будь-якої пори року можна підібрати відповідний тур;

4) популяризує національні (місцеві) кулінарні традиції;

5) умови для його розвитку мають абсолютно всі країни та регіони, що є унікальною та відмінною рисою даного виду туризму [4].

Про значний потенціал його розвитку свідчить створення світового об'єднання гастрономічних міст «Delice», яке включає понад 20 регіональних центрів і столиць, що відзначаються оригінальними кулінарними традиціями та організують різноманітні гастрономічні фестивалі. Існують фірми і компанії, що спеціалізуються на наданні подібних послуг (Gourmet On Tour, The International kitchen, Gourmet Getaways) і пропонують бажаним побачити на власні очі процес створення делікатесів, ознайомитися з секретами майстрів кухарської справи, перейняти майстерність, і навіть під керівництвом кухаря створити шедевр своїми руками.

Науковці стверджують, що в Україні починає активно розвиватися напрям туристично-гастрономічної діяльності. Набувають популярності винні тури Закарпаттям, Одеською, Херсонською та Миколаївською областями. Слід зазначити, що Україна входить до п'ятірки країн Європи, де винний туризм має величезні перспективи розвитку і є всесезонним [6]. На думку дослідників, найбільш вдалою формою є поєднання винного та сільського туризму [2]. Відзначають попит на гурман-тури в секторі етнотуризму та сільського зеленого туризму [2].

Дослідження останніх років свідчить, що туристичні потоки зростають у тих регіонах, де, на основі неповторних традицій, формуються спеціалізовані інтерактивні туристичні продукти – тури, фестивалі, народні свята. В Україні заснована достатня кількість унікальних автентичних гастрономічних турів та фестивалів, які створюють передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту гастрономічного туризму на міжнародному та внутрішньому ринках.

Згідно з останніми дослідженнями, туристичні потоки інтенсивно зростають у тих регіонах, де на основі самобутніх традицій формуються такі спеціалізовані туристичні продукти, як

фестивалі та народні свята. Саме гастрономічні фестивалі й свята можуть стати чинником підтримки інтересу до гастрономічного туризму, а також додатковим напрямом бізнесу для домашніх господарств, невеликих виробників продуктів харчування, закладів ресторанного господарства. Це, у свою чергу, сприятиме розвитку національної економіки.

Аналізуючи місцезнаходження фестивалів, можна зробити висновок, що найбільші туристичні ресурси для проведення подієвого туризму має Західна та Центральна частина України, а саме: Закарпатська та Львівська, Полтавська області та міста Київ, Луцьк та Львів. Саме в цих областях та містах збереглося значна кількість національних свят та автентичних традицій їх святкування, тому вони є найбільш привабливими до відвідування, як для іноземних, так і внутрішніх туристів в Україні.

За 2015-2017 роки спостерігалось збільшення кількості гастрономічних фестивалів та регіональне розширення їх проведення. У 2017р. в Україні було проведено 94 гастрономічних фестивалей та свят. Найбільша їхня кількість проходила у вересні (20), червні (15), травні (11), жовтні (11) та серпні (10). Тобто, найбільш активний сезон проведення таких світ – це літо й осінь. Серед гастрономічних фестивалів і свят можемо виділити фестивалі національної кухні, вуличної та міської їжі; фестивалі, присвячені певній страві (борщ, галушки, деруни, ріплянка, голубці тощо), ягодам (черешня, чорниця, полуниця тощо) та овочам (гарбуз, огірок, помідор); фестивалі алкогольних напоїв (віскі, вино, пиво та ін.), меду й солодоців та інші.

Слід відзначити, що існує певна диспропорція щодо місць проведення гастрономічних фестивалів. Найбільш динамічно розвиненими регіонами проведення гастрономічних фестивалів є Закарпатська, Львівська, Одеська, Полтавська області та м. Київ.

Серед найвідоміших фестивалів Закарпаття можна назвати: «Конкурс різників свиней – гентешів» (с. Геча), «Біле вино» (м. Берегово), «Червене вино» (м. Мукачєво), «Верховинська яфіна» (с. Гукливий), «Угочанська лоза» (м. Виноградів), «Ужгородська паланчіта» (м. Ужгород), «Золотий гуляш» (с. Мужієво), «Гуцульська бринза» (м. Рахів) та інші [7].

Друге місце за чисельністю щорічно проведених гастрономічних фестивалів та свят в Україні займає м. Київ, де щороку проходить 11 відповідних заходів. Так, в м. Києві проходить

«Kyiv Food and Wine Festival», Фестиваль Здорової Їжі «Best Food Fest», Фестиваль «Цукерки та Пундика», Фестиваль солодошів «SWEETs Fest», «Kyiv Coffe Festival», Фестиваль морозива та інші.

Ще одним центром гастрономічних фестивалів та гастрономічного туризму можна по праву назвати Львів. Щороку у місті Лева проводять 8 гастрономічних фестивалів. Як відомо, основними об'єктами гастрономічних турів Львова є відомі кулінарні бренди – пиво, шоколад та кава, які формують туристичний імідж міста. Тут проходить Національне свято шоколаду, Фестиваль крафтового пива та вінілової музики «Craft Beer & Vinyl Music Festival», «На каву до Львову» тощо. Також популярною серед туристів є галицька кухня, яка набула поширення у трьох державах (Україні, Польщі, Словаччині), що автоматично перетворює її на міжнародне явище.

Відсутні дані фестивалі й свята лише в Донецькій, Луганській та Черкаській областях. І якщо розвиток гастрономічного туризму в перших двох областях гальмується військовими діями, то незрозумілим є відсутність гастрономічних фестивалів на Черкащині (хоча тут проводяться етно-, мото-, музичні та інші фестивалі).

Отже, можемо виділити 4 групи регіонів за чисельністю гастрономічних свят та фестивалів:

- I група – регіони з найбільшою кількістю гастрономічних фестивалів: Закарпатська, Львівська, Полтавська, Одеська області та м. Київ;

- II група – регіони з незначною кількістю гастрономічних фестивалів, але потенційні в сфері розвитку гастрономічного туризму: Волинська, Чернігівська, Тернопільська, Рівненська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Миколаївська, Харківська, Херсонська, Хмельницька області;

- III група – регіони з найменшою кількістю гастрономічних фестивалів (лише один на рік): Вінницька, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Сумська, Чернівецька області;

- IV група – регіони, де відсутні гастрономічні фестивалі: Донецька, Луганська, Черкаська.

Що ж стосується проблем українського гастрономічного туристичного ринку послуг, то тут слід звернути увагу на те, що його просування гальмується через низький рівень розвитку

туристично-рекреаційної інфраструктури та катастрофічний стан шляхів сполучення, невідповідність засобів розміщення світовим стандартам, незадовільний стан пам'яток історично-архітектурної спадщини, що не підлягають використанню для туристичних потреб, низький професійний рівень підготовки фахівців у цій галузі та невідповідність освітньої підготовки в туризмі, недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму, низька й неефективна інформаційно-рекламна продукція вітчизняних туроператорів тощо.

Висновки. Українська кухня виступає суттєвим фактором стимулювання туристичних потоків. В Україні починає активно розвиватися напрям туристично-гастрономічної діяльності. Стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити туристські потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні економічної рівноваги та історико-культурної спадщини. Гастрономічний туризм має значні перспективи розвитку, а організація «гастрономічних турів» сприяє відродженню національних кулінарних традицій.

Рецензент – кандидат географічних наук А. В. Орещенко

Література:

1. International Culinary Tourism Association (ICTA) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.hospitalitynet.org/organization/17007492.html>
2. Асоціація сприяння розвитку гастрономічного та винного туризму [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agvt.nuft.edu.ua/>
3. Басюк Д.І. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні // Наукові праці НУХТ. 2012. № 45. С. 128–132.
4. Винний та гастрономічний туризм : глобальні тренди та локальні практики : монографія / [колектив авторів] за наук. ред. Д.І.Басюк. Вінниця: ПП «ГД «Едельвейс і К», 2017. 316 с.
5. Вишневська Г.Г. Потенціал кулінарних турів у контексті спеціалізованого туризму // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. К., Національна академія керівних

кадрів культури і мистецтв, 2013. Вип. 31. С. 112–118.

6. Железова О. Р. Этнический гастрономический туризм, его роль в сохранении национальной культуры и самобытности народов // Молодой ученый. 2013. № 5. С. 855–858.

7. Корнілова В. В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму // Ефективна економіка. 2018. № 2 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/37.pdf.

8. Корнілова В. В., Корнілова Н. В. Гастрономічні фестивали в Україні як фактор розвитку гастрономічного туризму // Агросвіт. 2018. № 20. 2018. С. 21 – 26.

9. Кукліна Т. С. Гастрономічний туризм на туристичному ринку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/682.pdf>

10. Нестерчук І. Гастрономічний туризм: експлікація аксіологічних концептів // Вісн. Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Географія. 2017. Вип. 3 (68) / 4 (69). С. 97–102.

11. Офіційний сайт Всесвітньої асоціації гастрономічного туризму. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldfoodtravel.org>

Мирзодаева Т. В., Батыченко С. П., Батун В. Е.

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ПРАКТИКА РАЗВИТИЯ ГАСТРОНОМИЧЕСКОГО ТУРИЗМА

Раскрыты вопросы дефиниции «гастрономический туризм». Определенные преимущества гастрономического туризма. Туристические потоки интенсивно растут в тех регионах, где на основе самобытных традиций формируются такие специализированные туристические продукты, как фестивали и народные праздники. Именно гастрономические фестивали и праздники могут стать фактором поддержания интереса к гастрономическому туризму. Исследован вопрос туристско-гастрономической деятельности в Украине, в частности, анализ динамики и региональных особенностей организации гастрономических фестивалей и праздников. Регионы Украины сгруппированы по численности гастрономических фестивалей. Наиболее динамично развитыми регионами проведения гастрономических фестивалей является Закарпатская, Львовская, Одесская, Полтавская области и. Киев. Отсутствуют данные

фестивали и праздники только в Донецкой, Луганской и Черкасской областях. Выделенные проблемы украинского гастрономического туристического рынка услуг. Развитие гастрономического туризма в Украине тормозится из-за низкого уровня развития туристско-рекреационной инфраструктуры и катастрофического состояния путей сообщения, несоответствие объектов размещения мировым стандартам, неудовлетворительное состояние памятников историко-архитектурного наследия, не подлежащих использованию для туристических потребностей, низкий профессиональный уровень подготовки специалистов в этой области и несоответствие образовательной подготовки в туризме, несовершенство законодательной и нормативно-правовой базы в области туризма, низкая и неэффективная информационно-рекламная продукция отечественных туроператоров.

Ключевые слова: гастрономический туризм, кулинарный туризм, туристическая гастрономическая деятельность, гастрономические праздники и фестивали, гастрономический тур

T. Mirzodaeva, S. Batychenko, V. Batun

DOMESTIC PRACTICE FOR DEVELOPMENT OF GASTRONOMIC TOURISM

Issues of the definition of «gastronomic tourism» are revealed. The advantages of gastronomic tourism are defined. Tourist flows are intensively growing in those regions where on the basis of original traditions are formed such specialized tourist products, such as festivals and folk festivals. It is gastronomic festivals and holidays that can be a factor in maintaining the interest in gastronomic tourism. The issue of tourist and gastronomic activity in Ukraine is analyzed, namely, the analysis of dynamics and regional features of the organization of gastronomic festivals and holidays. The regions of Ukraine are grouped by the number of gastronomic festivals. The most dynamically developed regions of gastronomic festivals are Zakarpattia, Lviv, Odessa, Poltava regions and Kyiv. There is no data for festivals and holidays in Donetsk, Lugansk and Cherkasy regions. The problems of the Ukrainian gastronomic tourism market are highlighted. The development of gastronomic tourism in Ukraine is hampered by the low level of development of tourist and recreational infrastructure and the catastrophic state of the routes, the discrepancy of accommodation with world standards, the unsatisfactory state of monuments of historical

and architectural heritage that are not subject to tourism needs, the low professional level of training of specialists in This area and the inconsistency of educational training in tourism, the imperfection of the legislative and regulatory framework in the field of tourism, low and effective informational and advertising products of domestic tour operators.

Key words: gastronomic tourism, culinary tourism, tourist and gastronomic activity, gastronomic festivals and festivals, gastronomic tour.

Надійшла до редакції 2 березня 2019 р.